

ПЕДАГОГИКА ИЛИМДЕРИ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PEDAGOGICAL SCIENCE

Омурзакова Ч.Ш., Калдыбаев С.К.

**ОКУУЧУЛАРДЫН СОЦИАЛДЫК-КОММУНИКАТИВДҮҮ
КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮКТӨРҮН КАЛЫПТАНДЫРУУДА КОМПЬЮТЕРДИК
ТЕХНОЛОГИЯНЫН РОЛУ**

Омурзакова Ч.Ш., Калдыбаев С.К.

**РОЛЬ КОМПЬЮТЕРНОЙ ТЕХНОЛОГИИ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНО-
КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧАЩИХСЯ**

Ch.Sh. Omurzakova, S.K. Kaldybaev

**ROLE OF COMPUTER TECHNOLOGY IN THE FORMATION OF SOCIAL-
COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS**

УДК: 372.851

Кыргызстанда акыркы жылдары кабыл алынган документтерде мектеп бүтүрүүчүлөрүнүн түйүндүү компетенттүүлүктөр менен калыптанышы билим берүүнүн маанилүү милдети деп эсептелген. Негизги орто билим берүүнүн мамлекеттик стандартында окуучунун маалыматтык, социалдык-коммуникативдүү, өзүн-өзү уюштуруу жана проблемаларды чечүү компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу талабы коюлган. Макалада социалдык-коммуникативдүү компетенттүүлүк жана аны калыптандырууда маалыматтык технологиянын ролу тууралуу кеңири баяндама берилген.

Негизги сөздөр: нормативдик документтер, социалдык-коммуникативдүү компетенттүүлүк, билим берүүнү маалыматташтыруу, маалыматтык технология, информатика предмети.

В документах, принятых в последние годы в Кыргызстане, формирование ключевой компетентности у выпускников школ отмечена как важная задача образования. В государственном образовательном стандарте среднего общего образования Кыргызской Республики сформулировано требование формирования у ученика информационной, социально-коммуникативной компетентности и самоорганизации и разрешения проблем. В статье рассмотрена сущность понятия социально-коммуникативная компетентность и роль информационных технологий в формировании социально-коммуникативной компетентности.

Ключевые слова: нормативные документы, социально-коммуникативная компетентность, информатизация образования, информационные технологии, предмет информатики.

The documents adopted in recent years in Kyrgyzstan, the formation of core competence at school leavers is marked as an important task of education. The state educational standard of secondary education of the Kyrgyz Republic to meet the requirements of forming the student informational, social and communicative competence and self-organization and problem solving. The article highlights the essence of the

concept of social and communicative competence and the role of information technology in the formation of social and communicative competence.

Key words: regulations, social and communicative competence, informatization of education, information technology, computer science subject.

Мектеп окуучуларынын социалдык-коммуникативдүү компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу боюнча көптөгөн илимий изилдөөлөр жүргүзүлгөн. Бирок, маалыматтык технологиянын жардамы менен бул компетенттүүлүктү калыптандыруу маселеси комплекстүү түрдө иликтөөгө алынган эмес. Стандартта социалдык коммуникативдүү компетенттүүлүк тууралуу мындайча түшүнүк берилген: «Социалдык коммуникативдүү компетенттүүлүк – бул өз умтулууларын башка адамдардын жана социалдык топтордун таламдары менен айкалыштырууга даярдык, өз көз карашын позициялардын ар түрдүүлүгүн таануунун жана башка адамдардын (диний, этностук, кесиптик, инсандык) баалуулуктарына урмат менен мамиле кылуунун негизинде цивилизациялуу коргоп калуу. Маектешүүдө зарыл маалымат алууга даярдык жана аны жеке, социалдык жана кесиптик маселелерди чечүү үчүн оозеки жана жазуу жүзүндө билдирүү. Милдеттерди чечүү үчүн башка адамдардын ресурстарын жана социалдык институттарды пайдаланууга мүмкүндүк берет» [2]. Социалдык-коммуникативдүү компетенттүүлүктү маалыматтык технологиянын жардамы менен калыптандыруу маселесин изилдөө теориялык жактан дагы, практикалык жактан дагы маанилүү деп эсептөөгө болот.

Маалыматтык технологиялардын ролу. Билим берүү системасын маалыматтык технологиялар менен камсыздоо негизги маселелерден болуп эсептелет. Демек, республикабыздын билим берүү системасында жаңы маалыматтык техноло-

гияларды колдонуу учурдун актуалдуу маселелеринен экендигин баамдоого болот. Компьютердик технологиянын күндөн-күнгө жакшыртылышы, күчтөлүшү окутууда да жаңы көрсөтмөлөрдү түзүп чыгууга мажбур кылууда. Азыркы талапка ылайык компьютердик технология багытында бардык жарандар сабаттуу болуусу абзел. Бул коомчулуктун элестетүүсү жана учурдун талабы. Компьютердик технология адамдын ыкчам ой жүгүртүүсүн, оптималдуу чечимдерди кабыл алуусун калыптандырат. Компьютердик технологияларды башкара билүү кесиптик ишмердүүлүктүн натыйжалуулугун өркүндөтөт жана профессионалдык өнүгүүнүн зарыл шарты болуп эсептелет [5; 7].

Окуучунун социалдык-коммуникативдүү компетенцияларын калыптандырууда маалыматтык технологиянын ролу чоң. Окутуунун маалыматтык технологиясы деп билим берүү системасын башкарууда маалыматтык мамилеге негизделген илимий концепция, окуу курстарындагы маалыматка негизделген билимдер, маалыматтар технологиясынын негизинде жаңы каражаттардын колдонулушу менен уюштурулган окутуунун методдору эсептелет.

Маалыматтык технологияны колдонуунун натыйжасында адистин дүйнөлүк маалымат чөйрөсүндө кенен иштөөсүнө шарт түзүлөт. Окуу методдорунун жаңыртылышы, жаңы методикалык каражаттарды пайдалануу, маалыматтын жыштыгы менен иштей билүү компьютердик технологиянын маңызы болуп эсептелет [1; 6]. Жаңы маалыматтык технологиялар билим берүүнү маалыматташтыруунун негизин түзөт жана коммуникативдүү компетенцияларды камсыз кылуучу негизги каражат болуп эсептелет. Аларды окуу процессинде колдонууда төмөндөгүдөй жаңы мүмкүнчүлүктөр түзүлөт:

- жекелештирүү аркылуу окутуу процессинин сапаты артаат;
- керектүү маалыматтарды алып, пайдалануу аркылуу окутуунун сапаты жакшыртылат;
- окутуунун жаңы технологияларын түзүп чыгууга мүмкүнчүлүк пайда болот;
- бирдей методологиянын алкагында ар кандай ишмердүүлүктү (окуу, изилдөө, методикалык, илимий) интегралдаштыруу маселеси чечилет;
- окуп үйрөнүүчүлөрдү маалыматтык коомдо жашоого азыртадан даярдык көрүүгө карата мүмкүндүк түзүлөт;
- болочок адистердин профессионалдык компетенцияларын калыптандырууга жана өнүктүрүүгө жол ачылат.

Компьютердик технологиянын алкагында изилдөөлөрдү жүргүзүү учурдагы күн тартибине коюлган негизги проблемалардан болуп эсептелет. Акыркы жылдары илим жана техникадагы жетишкендиктер жаңы маалыматтык технологиянын мүмкүнчүлүктөрүнүн кеңейтилишине жараша болуп жаткандыгы маалым.

Азыркы учурда окутуу процессин уюштурууда

заманбап окутуу каражаттары, анын ичинде компьютердик технологиялар активдүү колдонулуп жаткандыгын белгилей кетүү зарыл. Билим берүү системасында компьютердик технологияны колдонуунун мүмкүнчүлүктөрүн, ордун, эффективдүүлүгүн көптөгөн окумуштуулар өз эмгектеринде аныкташкан [1; 3; 8]. Билим берүүдө компьютердик технологияларды колдонуу, педагогикалык, маалыматтык жана телекоммуникациялык технологиялардын өнүгүүсү менен тыгыз байланышкан. Окумуштуулардын эмгектеринде окуу жайларында маалыматтык жана коммуникациялык технологияларды окуп үйрөнүүнүн жана аларды окутуу процессинде окутуунун каражаты катары колдонуунун дидактикалык негиздери боюнча олуттуу проблемалар коюлган. Мультимедиалык технологиялардын пайда болушу менен адамдардын ортосундагы коммуникациялык актыны уюштуруунун эффективдүүлүгү жогорулай баштаган. Тексттик, графикалык, үндүк, видео – маалыматтык жана анимациялык колдоолор баарлашуунун сапатын арттыра алган.

Маалыматтык технологиялардын мүмкүнчүлүктөрү. Маалыматтык жана коммуникациялык технологиялардын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрүн жалпысынан алганда төмөнкүдөй категорияларга бөлүүгө болот [3; 4; 6]:

1. *Локалдык түйүн технологиялары.* Окуу жайдын бири-бири менен маалыматтык технологиялар аркылуу байланышы локалдык түйүнүндүн негизинде ишке ашырылат. Бул түйүн “мугалим-окуучу” байланышын дагы камсыз кыла алат. Азыркы учурда мындай байланышты камсыз кыла турган LocalHost системасы активдүү колдонулууда. Локалдык түйүндүн серверинде бул системанын орнотулушу көптөгөн маселелерди чечүүгө жол ачат. LocalHost системасы кадимки интернет технологиясына окшош, бирок ал дүйнөлүк байланыш желесинде эмес, окуу жайдын ички локалдык байланыш түйүнүндө иш алып барат. Localhost системасынын негизинде билим берүүчү максаттагы Web барактары даярдалат. Анын ичине мугалимдер тарабынан иштелип чыккан окуу колдонмолор, методикалык көрсөтмөлөр, текшерүү иштеринин суроолору ж.б көп керектүү маалыматтар топтолуп, алар окуучуларга сунушталат.

LocalHost системасы сервер менен байланышкан жана бирдей даректе жайгашкан баардык компьютерлердеги атайын даярдалган Web баракчасын чагылдыра алат. Жаңы маалыматтык технологиянын мындай дидактикалык мүмкүнчүлүгү, студенттерге түйүн ичине кошулган класстардагы компьютерлерден каалаган убакта тиешелүү маалыматты ачып иштөөгө шарт түзөт.

2. *Мультимедиалык технологиялар.* Жаңы маалыматтык технологиялар боюнча окуучулардын билим-көндүмдөргө ээ болуусунда мультимедиалык технологиялар чоң роль ойнойт. Окутуу процессинде жана өз алдынча иште аудио-видео окутуучу

дисктердин жана программалардын, электрондук окутуу китептеринин, компьютердик тестирилөөнүн кеңири пайдаланылышы окуучулардын маалыматтык маданияттуулугун камсыз кылууга жол ачат.

Жаңы маалыматтык технологиянын мүмкүнчүлүгүн пайдаланууда мугалимдер мультимедиялык презентацияларды, видео сабактардын жыйнактарын, же болбосо өз алдынча иштерге багытталган аудио жана видео маалыматтарды топтоп, аларды оптикалык, магниттик дисктерге жаздырып, окуучуларга сунуштай алышат.

Алардын ичинен окутуу процессинде окуучулардын коммуникативдүү компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга мүмкүндүк түзө турган технологиянын бир бөлүгү болуп, электрондук окутуу комплекстери (ЭОК) эсептелет. ЭОКту колдонуу учурунда окутуунун традициялык уюштуруу формалары өзгөчөлөнгөн мүнөзгө ээ болот. Традициялык формалардын жаңы мүнөзгө ээ болушу төмөнкүлөрдөн байкалат: а) электрондук окутуу каражаттары менен окуучулардын ортосундагы карым катнаштар уюштурулат; б) мугалим менен окуучунун ортосундагы окуу байланышы үзгүлтүксүз ишке ашырылат; в) интернет түйүнүнө кошулуу же локалдык түйүн ичиндеги (LocalHost) байланыш режимдерин пайдалануу камсыздалат.

Мультимедиялык технологиянын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрү окутуунун традициялык формаларына таасир тийгизүүсү менен окуу процессинде төмөнкү функцияларды өркүндөтүүгө жардам берет:

- Окуучулардын өз алдынча билим алуусуна көмөк көрсөтүү менен окуу процессин жекелештирүү;
- ар түрдүү уюштуруу формаларында компьютердик окутууну пайдалануу менен окуу процессин дифференциялоо;
- окуу каражаттары (электрондук доска, проектор ж.б.) менен окуучунун окуу мотивациясына басым жасоо;
- ар кандай кырдаалдарда оптималдуу чечимдерди кабыл алуу көндүмдөрүн калыптандыруу.

3. *Интернет технологиялары.* Адамдардын ортосундагы баарлашуунун өнүгүшүнө интернет түйүнү чоң таасир эткен. Анткени бул түйүн аркылуу алыскы аралыкка ар түрдүү маалыматтарды жөнөтүүгө, түйүндүк маалымат базаларына түздөн-түз кошулууга, маалыматтарды эркин издөөгө, колдонуучунун компьютерине жүктөөгө мүмкүнчүлүктөр түзүлгөн. Чет элдик өнүккөн окуу жайларында жана Кыргызстандын алдыңкы окуу жайларында интернет технологияларын пайдалануунун натыйжасында бир топ иш тажрыйбалар топтолгон. Мисалы, телекоммуникациялык каражаттар аркылуу видео телеконференцияларды уюштуруу, же аларга катышуу, Web – квесттердин тобун түзүү, интерактивдүү пикир алмашуу форумдарын, электрондук почталарды колдонуу.

Билим берүү процессинин катышуучуларынын ортосундагы коммуникациялык байланыштар жана маалымат алмашуулар интернет технологиялары аркылуу ишке ашырылат:

- электрондук почта;
- телеконференциялар (форум, чат, видео-конференция ж.б.);
- интернеттин оперативдик сүйлөшүү системалары ж.б.

Компьютердин жардамы менен мындай коммуникациялык актыларды түзүү аркылуу окуучу көптөгөн пайдалуу маалыматтарга ээ болот. Окуучулардын коммуникативдүү компетенттүүлүктөрүн калыптандырууда электрондук почтанын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрү чоң. Ал аркылуу мугалимдер же окуучулар маалымат алмаша алышат:

- жөнөтүлүүчү жана кабыл алынган тексттик кабарларды даярдоо, редакциялоо;
- файл түрүндө мурда даярдалган маалыматтарды жөнөтүү;
- келип түшкөн маалыматтарды компьютердин эсине сактоо менен принтерге басып чыгаруу;
- электрондук каттын мазмунун компьютердин экранында чагылдыруу, үндүк коштоолор менен түзүлгөн маалыматтарды кабыл алуу жана жөнөтүү.

Электрондук почта режими керектүү окуу маалыматтарын алууда же жөнөтүүдө маанилүү каражат, окуучу менен мугалимдин ортосундагы үзгүлтүксүз байланыштарды түзүүнүн эң ылайыктуу жолу болуп эсептелет. Электрондук почтаны пайдалануу үчүн жөнөкөй тексттик редакторлордо иштөөнү жана түзүүгө, жөнөтүүгө, каттарды кабыл алууга карата бир нече буйруктарды билип алуу жетиштүү.

Мына ушул жогоруда келтирилген жаңы маалыматтык технологиялардын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрү окуучулардын социалдык-коммуникативдүү билгичтиктерин калыптандырууда эң чоң роль ойноорун белгилей кетүү зарыл. Мында окуучуларды мотивдештирүүчү негизги факторлордон болуп, өз алдынча иштерди даярдоо жана ага окуучулардын өзүн тартуу эсептелет. Алардын катарына окуучуларды электрондук форумдарга катыштыруу, кызыктуу Web-серверлер менен тааныштыруу жана аларды окуу ишмердүүлүгүндө пайдалануу, Web-квесттердин топторун сунуштоо менен алардын өз алдынча иштерди аткаруусуна түрткү берүү ж.б. кирет.

Корутунду. Маалыматтык технологиялардын окутуу процессинде колдонулушу мыйзам ченемдүү көрүнүшкө айланды деп айтууга болот. Заманбап талаптарга ылайык, азыркы адис компьютердик технологиянын жетишкендиктерин өз ишмердүүлүгүндө пайдалана билүүгө, анын жардамы менен коммуникацияны түзө билүүгө, баарлаша билүүгө тийиш. Ан үчүн мектеп окуучуларынын социалдык маалыматтык компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу, маалыматтык технологияларды колдонуунун негизинде социалдык-коммуникативдүү компетент-

түүлүктөрүн калыптандыруу жана өркүндөтүү маселелери колго алынууга тийиш.

Адабияттар:

1. Бейшеналиева У.Ү. Мультимедиа технологияларынын негизинде студенттердин маалыматтык компетенттүүлүгүн өнүктүрүүнүн педагогикалык шарттары. П.и.к. ... дисс. - Бишкек, 2014. - 181 б.
2. Государственный образовательный стандарт среднего общего образования Кыргызской Республики [элект. ресурс] <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/96691>
3. Грановский Ю.В. Аппаратная поддержка мультимедиа // Компьютер пресс вып. 2/ - М., 1999. - 412с.
4. Егорова Ю.Н. Мультимедиа как средство повышения эффективности обучения в общеобразовательной школе: дис. ...канд. пед. - Чебоксары, 2000. - 196 с.
5. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. - М., 2003. - 192 с.
6. Ибраев А.Д. Жаңы маалыматтык технологияларды колдонуу шартында студенттердин өз алдынча иштерин өркүндөтүүнүн дидактикалык негиздери (Информатика предметинин мисалында). П.и.к. ... дисс. – Бишкек, 2012. – 170 б.
7. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: уч. пос. для студентов пед. вузов. - М.: «Академия», 2000. – 272 с.
8. Хуторской А.В. Интернет в школе. Практикум по дистанционному обучению. - М.ИОСО РАО, 2000. - 304 с.

Рецензент: д.пед.н., профессор Рысбаев С.К.